

ÖSTERRIKE EFTER STATSFÖRDRAGET

Av dr ROBERT GRUBER (Wien)

SEDAN österrikiska parlamentet nu ratificerat det statsfördrag, som undertecknades den 15 maj i Wien, väntar man, att de fyra ockupationsmakterna under juli skola genomföra samma procedur. Nittio dagar därefter skola samtliga främmande ockupationstrupper, mera än tio år efter »befrielsen» i maj 1945, ha utrymt landet. På så sätt ser det ut, som om Wienregeringens länge närda önskan att invigningen av de nyuppbyggda Operan och Burgteatern i november skall kunna försiggå i ett fritt Österrike.

Från statsfördraget har formellt friställts den förklaring av parlamentet om permanent neutralitet, som var Österrikes pris till Sovjetunionen för dess äntliga godkännande av statsfördraget. Vilken roll kommer denna neutralitet att spela för Österrike och dess grannar? Den omständigheten, att Sovjetunionen överallt i världen synes vilja omge sig med en barriär av neutrala stater, vilket även i Fjärran Östern eftersträvas för Japan, ådagalägger den stora förändring, som Sovjetunionens utrikespolitik undergått i jämförelse med de första efterkrigsåren. Då förstod Moskva att förskaffa sig övervälde i de östliga randstaterna, senast 1948 över Tjeckoslovakien, vars befolkning visserligen alltid varit panslavistiskt sinnad, men dock städse västeuropeiskt orienterad. Får man tro, att Sovjetunionen nu uppgivit sin tidigare expansionspolitik och försöker att stabilisera sina vinningar bakom en gördel av neutrala stater framför järnridån?

För närvarande är det naturligtvis omöjligt att förutse utgången av den planerade konferensen »på högsta nivå» mellan »de fyra stora». Men man kan nog konstatera, att genom Parisfördragets ratificering och genom de brittiska underhusvalens resultat Västmakternas front blivit så avsevärt stabiliserad, som man icke kunde drömma om efter Europaarméns fatala fall i franska nationalförsamlingen den 30 augusti i fjol. Le Figaro i Paris skrev för en tid sedan, att tillkomsten av en ny »cordon sanitair» mellan de två stora maktblocken kunde ha någon nytta med sig, men icke finge

konstrueras så, att den bestode av block, utbrutna endast ur Västerterns befästa positioner. Fara härför föreligger likväl icke, då t. o. m. den socialdemokratiska ledaren Ollenhauer i Västtyskland är ense med förbundskansler Adenauer därom, att ett återförenat Tyskland icke kunde bli neutralt. Partisekreteraren i brittiska Labour, Morgan Philips, gick till offensiv mot öster genom att nyligen på en kongress av Finlands socialdemokratiska parti i Helsingfors upptaga utrikesminister Dulles argument, att om ryssarna ville åstadkomma ett neutralt bälte i Mellaneuropa, de borde göra början med sina satelliter: Polen, Tjeckoslovakien, Ungern, Rumänien och Bulgarien. »Charity begins at home»! Vad Titos balanskonst beträffar att samtidigt hålla två järn i elden, så är det enligt kommunikén den 2 juni i Belgrad efter det sovjetryska besöket, ävenledes »på högsta nivå», i Jugoslavien tydligt, att han ingalunda är villig att låta sitt land bli en sydöstlig hörnpelare i den av ryssarna åtrådade neutrala grupperingen.

Ifråga om Österrike förklarade president Eisenhower i det budskap han nyss riktade till senaten med anmodan om snabb ratificering av det österrikiska statsfördraget, att detta vore det första militära återtåg, som Sovjetunionen gjort i Europa sedan 1945. I likhet med Dulles hoppades han, att det befriade Österrike med dess gränser till Tjeckoslovakien och Ungern skulle ge impulser till dessa länder att söka följa grannens exempel och kräva större rörelsefrihet. Sovjetunionens prestige bör också ha blivit lidande på Chrustjjevs blamerande avbön inför Tito. Vidare heter det i Eisenhowers budskap:

Österrike varken planerar eller önskar någon demilitariserad status utan är berett att med alla till förfogande stående militära medel försvara sin nyförvärvade frihet. Envar, som iakttagit österrikiska folkets hållning under de sista tio åren, hyser heller icke minsta tvivel, att dessa avsikter hos österrikiska regeringen motsvarar nationens vilja.

Man bör erinra om att det icke lyckats Sovjetunionen att, trots de mest intensiva ansträngningar, förskaffa det kommunistiska partiet i Österrike mer än 5 % av vid valen avgivna röster.

Som bekant har Österrike sedan krigets slut styrts av en regering, sammansatt av de båda största partierna, det borgerliga katolska folkpartiet med 74 och socialdemokraterna med 73 mandat i parlamentets andra kammare. Kommunisterna ha blott 4 mandat och de övriga 14 tillhöra det vanmäktiga, speciellt tyskfärgade »oavhängighetspartiet». Koalitionspartierna skola bemöda sig att vinna inträde i Europarådet liksom i Förenta Nationerna, vilket icke

heller torde möta motstånd från stormakterna. Det innebär en mycket vittgående modifikation för Österrikes del av den rigorösa schweiziska neutraliteten, vilket också stämmer med den österrikiska uppfattningen, att österrikisk neutralitet skulle bli en ny variant av neutralitetens särdeles mångtydiga begrepp.

Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna av statsfördraget har förbundskansler Raab framhållit, att därmed förknippade bördor säkerligen icke borde förringas, eftersom, fränsett oljeleveranser, under sex år Ryssland skulle erhålla varor till ett värde av över en miljard schilling, dvs. över 200 miljoner kronor. Men det vore uthärdligt med en budget, som balanserar på ca 23 miljarder schilling, särskilt som statsinkomsterna ständigt stiga. Pessimisterna förgäta vidare, menade Raab, att tack vare den nuvarande — borgerlige — finansministern Kamitz' skickliga finanspolitik hela österrikiska folkhushållet fått ett bärkraftigare fundament än tidigare. Statsfördraget medför även sådana fördelar, att österrikiska staten i den tidigare ryska östzonen får förfoganderätt över sådana företag, som tidigare ryssarna konfiskerat och drivit utan att betala skatter och tullavgälder till österrikiska staten. Vidare återfår österrikiska staten alla oljefält och sjöfarten på Donau. »Visserligen måste vi», sade Raab, »avstå en tredjedel av oljeproduktionen till ryssarna, men förut fingo vi ingenting utan måste köpa minsta kvantitet. Hädanefter disponera vi över två miljoner ton om året, som utgöra ett stort plus för vår ekonomi.»

Österrikes nya krigsmakt har ej i statsfördraget ålagts någon som helst begränsning i sin numerär eller i sättet för sin rekrytering, fastän den icke tillåtes bruka s. k. tyngre vapen. Koalitionspartierna ha enats om allmän värnplikt, fastän olösta tvisteämnen uppkommit såsom tjänstetidens längd och valet mellan kader- eller milisarmé.

Så mycket större motsättningar äro att motse, då det gäller förvaltningen av de företag, som ryssarna skola överlämna. Dessa ha hittills dirigerats av det ryska holdingbolaget USIA, och nu fordra socialdemokraterna, att detta bolag skall övertas av staten och drivas i dess regi, medan folkpartiet vill låta den enskilda företagsamheten komma till sin rätt. Dessa meningsbrytningar skulle kunna leda till koalitionen sammanbrott, om icke de heterogena partierna inse, att även efter statsfördragets förverkligande deras sammanhållning är en nödvändighet. De betungande ekonomiska uppgifter, som bida Österrike inom de närmaste sex åren och som kunna vålla en betydande försämring av betalningsbalansen, skulle fram-

kalla svåra inrikespolitiska konflikter, därest icke kompromisserna allttjämt kunde verkställas inom ramen av en fortsatt koalitionsregering. Det synes nämligen tämligen säkert, att genom det proportionella röstsättet i Österrike, de tvenne jämnstarka kompanjonerna näppeligen förmå tillkämpa sig en sådan säker och stor majoritet, att den skulle kunna bilda parlamentariskt underlag för den auktoritativa och handlingskraftiga regering, som Österrike nu behöver. Det är därför att hälsa med tillfredsställelse, att vissa hetsiga angrepp mellan koalitionspartierna, särskilt från socialdemokraternas sida, under den första tiden efter statsfördragets undertecknande nu givit vika för en mera besinningsfull och ansvarsmedveten stämning. Partiernas ledare ha yttrat, att det är ingen mening att tvista om vilketdera partiet, som haft den största förtjänsten av den utrikespolitiska framgången. Äran tillkommer odelat nationens oböjliga hållning, vilken fått ett lojalt och framgångsrikt uttryck i *bägge* partiernas gemensamma politik.

Jämväl den konflikt mellan Wienregeringen och västtyska förbundsrepubliken, som seglade upp omedelbart efter statsfördragets undertecknande i form av en protest från Bonn, att Österrike hade prisgivit tysk privategendom, mojnade snart ut. I tidningen Rheinischer Merkur, som står Adenauer nära, skrev en känd västtysk publicist, att det hade varit förmånligare, att istället för en protest taktfullt föreslå en förhandling, helst som österrikiska regeringen är obetingat villig att vid lämplig tidpunkt uppta en diskussion om dessa komplicerade äganderätsfrågor.

Förutom till detta måttfulla västtyska yttrande, som beaktar de urgamla historiska och kulturella banden mellan Österrike och Tyskland, må påpekas, att genom liberalisering av den österrikiska importen införseln från Västtyskland har stigit mera än från något annat land, såsom fallet också varit i Sverige. Ungefär 40 % av sin import hämtar Österrike sålunda från Västtyskland, dit det skickar 25 % av sin export, vilket motsvaras av att Österrikes roll i den västtyska utrikeshandeln statistiskt spelar en allt större roll.

Neutralitetstanken är för Österrike, vars historiska traditioner äro rotade i den forna kejsrerliga stormakten, något fullkomligt nytt. På den grund må det vara på sin plats att här citera en pressröst från Schweiz, vars neutralitet skall tjäna som modell för den österrikiska. I den ansedda tidningen Bund i Bern lästes nyligen

Kommer Österrikes folk att även efter de främmande besättningstruppernas avmarsch kunna bevara samma ståndaktighet som under de sista tio åren? Detta spörsmål kan icke vara likgiltigt för oss schweizare, som

för sjutton år sedan vid Hitlers inmarsch upplevde, vad det betyder, att en självständig stat vid vår gräns försvinner. Man bör och måste ha förtroende till Österrike! Ett folk, hos vilket ännu minnena av krigen mot turkarna äro levande och som nyss varit med om nazismens välde och skräckscenerna vid krigsslutet 1945 och som dessutom vet, att dess land ligger framför en väldig militärmakts bastioner måste anstränga sig till det yttersta för att icke övrumplas för andra gången. . . . Sätillvida rör sig Österrike med sin neutralitetsförklaring icke på okänd mark som den beprövade schweiziska neutralitetens folkrättsliga teori och politiska praxis ställer en rik fond av erfarenhet till dess förfogande. Avgörande för en stats varaktiga neutrala hållning är neutralitetens förankring i hela folkets tänkesätt . . .

För det sätt varpå man uppfattar neutraliteten i Österrike är det betecknande att man där ingalunda gillar Moskvas eventuella planer på ett brett bälte av neutrala stater mellan öst och väst. I norr och öster omgivet av »folkdemokratier», har Österrike fastmera stort intresse av att västerut ha ett starkt Tyskland till granne. Utan minsta tvivel har Österrike Parisfördragets ratificering och Västtysklands rätt att upprusta att tacka för att Moskva kommit på andra tankar beträffande statsfördraget. Utan detta flankskydd skulle även Schweiz sakna de strategiska förutsättningarna för att i ett krig kunna förbli neutralt.

Efter Österrikes frigörelse kan man även vänta sig en ny fas i den segslitna dragkampen om Sydtyrolen. Italien har försökt fasthålla vid att efter fördraget mellan Rom och Wien hösten 1946, som skulle garantera tyskhetens fortsatta nationella existens i Sydtyrolen, detta problem blivit slutgiltigt löst. Men denna uppfattning stöter på bestämt motstånd i Wien, som söker förmå västmakterna att påverka Rom att också i praktiken efterleva fördragets paragrafer som hittills icke skett. I Rom borde dock Scelbas regering inse att Sydtyrolens tysktalande bönder äro ett bålverk mot kommunistisk infiltration, medan de massor av arbetare och lägre tjänstemän, ditskickade från särskilt Syditalien för att forcera avtyskningen, som rotlösa i sitt nya hem ofta falla offer för de italienska bolsjevikernas demagogiska agitation.